

УДК 378

Працюємо під знаком Григорія Сковороди: історія та розвиток факультету початкового навчання

Тетяна Довженко,

доктор педагогічних наук, професор,

Вікторія Тихонович,

кандидат педагогічних наук, професор,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди

Шповідним завданням сучасної школи є формування покоління інтелектуальних, високоморальних, творчих громадян незалежної України. Здійснити його може Вчитель, що сповідає філософію «сродної праці», цінує традиції та визнає інновації, відкритий світу і людям. Саме таких вчителів упродовж багатьох років навчають і виховують на факультеті початкового навчання Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Ми цінуємо свою історію й упевнено дивимось в майбутнє.

Історію факультету початкового навчання протягом усього часу його існування визначала історія розвитку Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Постановою Раднаркому УРСР від 5 травня 1935 р. «Про підготовку педагогічних кадрів, систему педагогічної освіти та мережу педагогічних установ» при ХДПІ було, крім інших організаційних змін, відкрито вечірнє відділення [3, с. 19]. Наказом по Міністерству вищої освіти СРСР від 1 вересня 1952 р. за № 1450-р з 1 вересня 1952 р. вечірнє відділення ХДПІ ім. Г. С. Сковороди реорганізовано у вечірній факультет. У 1953 р. вечірній факультет

було закрито, а студенти переведені на відповідні факультети і курси заочного відділення [3, с. 26]. У 1959 р. для зменшення дефіциту вчителів при інституті знову було відкрито вечірнє відділення з підготовки вчителів початкових класів для шкіл Харківської області із щорічним набором 100 чол. [3, с. 28].

Проведено перший набір на педагогічний факультет заочного відділення (педагогіка і методика початкового навчання) було в 1964 р., а 1968 р. його реорганізували [3, с. 29]. Відповідно до наказу Міністерства УРСР від 20 лютого 1968 р. № 34 про затвердження переліку назв факультетів в педагогічних інститутах УРСР внесені зміни до статуту інституту і введено такі найменування факультетів: філологічний, фізико-математичний, природничий, фізичного виховання, педагогічний (вечірній) зі спеціальностями: педагогіка і психологія (дошкільна); педагогіка і методика початкового навчання (наказ по ХДПІ ім. Г. С. Сковороди від 3 березня 1968 р. № 86).

У 1974 р. створено факультет педагогіки і методики початкової освіти, деканом якого Радою інституту від 31.08.1974 р. (наказ по ХДПІ ім. Г. С. Сковороди від 31 серпня 1974 р. № 286) обраний А. Ярещенко.

Від часу створення освітній процес на факультеті здійснювався в корпусі по вул. Чернишевській, 60, а з 1982 р. — у приміщенні СШ № 110. Студенти факультету брали активну участь у будівництві нового навчального комплексу на Салтівському житловому масиві. З 1992 р. факультет працює в корпусі по вул. Валентинівській, 2.

Відповідно до рішення Вченої ради інституту від 22 листопада 1991 р. (наказ по ХДПІ ім. Г. С. Сковороди від 27 листопада 1991 р. № 151) педагогічний факультет поділено на: факультет дошкільного виховання та педагогічний факультет. Виконувачем обов'язків декана факультету дошкільного виховання призначено кандидат педагогічних наук, доцент Т. Танько.

Наказом по ХДПІ ім. Г. С. Сковороди від 5 січня 1994 р. з 10 січня 1994 р. на посаду декана факультету початкових класів призначено кандидат педагогічних наук, доцент Н. Якушко.

Протягом 1993 — 1995 рр. назва факультету змінювалася: «початкових класів»; «підготовки вчителів початкових класів». У 1995 р. факультету повернуто назву «факультет початкового навчання», яка збереглася і до цього часу.

Факультет початкового навчання у різні часи очолювали такі декани: Яреценко Артур Петрович (1974–1983 рр.), Кузнецова Алла Федорівна (1983–1987 рр.), Юрченко Лідія Павлівна (1987–1994 рр.), Якушко Наталія Михайлівна (1994–2015 рр.), Довженко Тетяна Олексіївна (2015 р. — до цього часу). Заступниками деканів з навчальної роботи працювали С. Томілін, К. Юр'єва, В. Тихонович, І. Сіра. Упродовж багатьох років незмінним координатором з наукової роботи є доцент О. Коваленко.

Історія факультету тісно пов'язана з історією кафедр, професорсько-викладацький склад яких, забезпечує освітній процес на факультеті.

З часу початку підготовки студентів за спеціальністю «педагогіка і методика початкової освіти» кафедру педагогі-

ки і методики початкової освіти очолював Г. Коваленко. Пізніше — кандидат педагогічних наук, доцент О. Боданська, кандидат психологічних наук, доцент В. Репкін, кандидат педагогічних наук, доцент А. Кузнецова, кандидат педагогічних наук, доцент А. Єрьомкін, доктор педагогічних наук, професор В. Тюріна. З 1978 р. на факультеті було створено кафедру методики викладання філологічних дисциплін в початкових класах (завідувач кафедри — доктор філологічних наук, професор С. Дорошенко), з 1983 р. відділяється ще одна кафедра — музики (завідувач кафедри — кандидат педагогічних наук, доцент О. Кузнецова), а 1987 р. у самостійну виокремлюється кафедра викладання природничо-математичних дисциплін в початкових класах (завідувач кафедри кандидат педагогічних наук, доцент В. Рябчинська).

У 70-ті–80-ті роки студентам педагогічного факультету читали лекції видатні вчені М. Богданович, М. Вашуленко, В. Давидов, С. Дорошенко, О. Запорожець, А. Петровський, О. Савченко.

Відповідно до рішення Вченої ради інституту від 24 грудня 1993 р. та наказу по ХДПІ ім. Г. С. Сковороди від 25 грудня 1993 р. «Про створення секторів як нових навчальних підрозділів» наказом по ХДПІ ім. Г. С. Сковороди від 4 січня 1994 р. створено сектор методики початкового навчання (завідувач сектором — кандидат педагогічних наук, доцент Н. Воскресенська), у 1995 р. було виокремлено сектор педагогіки початкового навчання та дошкільного виховання, керований чл. кор. НАПН України, доктором педагогічних наук, професором В. Євдокимовим.

У лютому 1998 р. (наказ по ХДПУ ім. Г. С. Сковороди № 18) відповідно до Положення про державний вищий навчальний заклад освіти (Постанова № 1074 Кабінету Міністрів України) сектори університету надалі іменуються кафедрами із збереженням посади завідувачів кафедр за керівниками секторів [3, с. 48]. На факультеті працюють кафедри педагогіки початкового навчання та дошкільного

виховання й кафедра методики початкового навчання.

У 2003 р. (наказ по ХДПУ ім. Г. С. Сковороди від 2 січня 2003 р. № 1) кафедра методики початкового навчання реорганізувалася у дві: методики викладання природничо-математичних дисциплін у початковій школі (завідувач — доктор педагогічних наук, професор О.М. Іонова) і теорії та методики викладання філологічних дисциплін в початковій школі (завідувач кандидат філологічних наук, доцент Г.І. Гамова). Цього ж року кафедру педагогіки початкового навчання та дошкільного виховання перейменовано на кафедру теорії і методики професійної освіти, а методики викладання природничо-математичних дисциплін у початковій школі — на кафедру природничо-математичних дисциплін.

У різні часи на факультеті працювали відомі науковці: кандидат педагогічних наук, професор Н. Воскресенська, кандидат філологічних наук, доцент Г. Гамова, доктор сільськогосподарських наук, професор О. Демідієнко, кандидат психологічних наук, доцент П. Жедек, доцент В. Карпова, кандидат фізико-математичних наук, доцент С. Курбаров, доктор філологічних наук, кандидат педагогічних наук, доцент Т. Лазарева, кандидат психологічних наук, доцент В. Левін, професор А. Новиков, доктор філологічних наук, професор Л. Пелепейченко, доктор педагогічних наук, професор О. Резван, кандидат педагогічних наук, доцент О. Смагіна, кандидат педагогічних наук, доцент Л. Хітяєва та інші.

Станом на початок 2019/2020 н. р. за структурою університету на факультеті працює три кафедри: початкової і професійної освіти (завідувач кафедри — доктор педагогічних наук, професор В. Гриньова), теорії і методики викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті (завідувач кафедри — доктор педагогічних наук, професор, доцент Л. Ткаченко), теорії і методики викладання природничо-математичних дисциплін у дошкільній, по-

чатковій і спеціальній освіті (завідувач кафедри — доктор педагогічних наук, професор О. Іонова). На факультеті працюють: 7 докторів наук, 2 кандидати наук, професори, 18 кандидатів наук, доцентів, 2 кандидати наук, 2 викладачі, 2 старші викладачі.

Висока кваліфікація професорсько-викладацького складу протягом усього часу діяльності факультету дозволяла готувати фахівців найвищого рівня. Крім безпосередньої підготовки фахівців до роботи в початкових класах, студенти мали можливість отримати і спеціалізації, серед яких «образотворче мистецтво», «музика», «англійська мова», «інформатика».

За відмінне навчання, глибокі знання зі спеціальності, велику громадську роботу випускники факультету неодноразово відзначалися загальноуніверситетською премією ім. Г. С. Сковороди. Серед нагороджених: Л. Свистунова (1996 р.), В. Ворожбіт (1997 р.), С. Магдич (1998 р.), О. Жукова (2000 р.), М. Борисова (2010 р.), О. Кальницька (2013 р.), Т. Лугова (2014 р.), М. Рауткіна (2015 р.), С. Кречик (2016 р.) та ін.

1997 р. у Міжнародний день студентів персональну стипендію ім. О. Масельського від голови державної адміністрації Харківської області О. Дьоміна одержала студентка 4 курсу факультету початкового навчання О. Пелихова [3, с. 45]. Стипендію Верховної Ради України у різні роки отримували студенти факультету О. Галад (2003/2004 н. р.), Ю. Репко (2005/2006 н. р.), О. Третякова (2009/2010 н. р.), Ю. М'якота (2015/2016 н. р.), І. Лучко (2016/2017 н. р.), Д. Авраменко (2018/2019 н. р.). Стипендію Президента України — О. Лешта (2005/2006 н. р.), Ю. Бардакова (2006/2007 н. р.), Ю. Фартушна (2015/2016 н. р.), А. Ковальова (2016/2017 н. р.), М. Ахметзянова (2017/2018 н. р.), Ю. Дзюбенко (2018/2019 н. р.).

Сьогодні на факультеті здійснюється підготовка фахівців за спеціальністю 013 Початкова освіта за бакалаврським

(ліцензований обсяг 240 осіб) та магістерським (ліцензований обсяг 100 осіб) рівнями. Освітній процес здійснюється за денною та заочною формами.

Студенти факультету беруть активну участь у науково-дослідній роботі. Найбільш захоплені наукою початківці входять до складу Студентського наукового товариства ХНПУ імені Г. С. Сковороди. На факультеті працюють наукові гуртки «Сучасні художні техніки» (старші викладачі І. Глінка, Н. Довгопола), «Формування ціннісного ставлення молодших школярів до рідного краю» (кандидат педагогічних наук В. Партола), «Дослідницька діяльність у процесі вивчення курсу природознавства» (кандидат педагогічних наук, доцент Л. Старікова), «Інтегровані форми організації навчання в початковій школі» (кандидат педагогічних наук, доцент Л. Титаренко), «Мотивація молодших школярів» (кандидат педагогічних наук, доцент В. Шищенко), «Імідж сучасного вчителя» (кандидат педагогічних наук, доцент Л. Філатова), «Технології сучасного уроку в початковій школі» (доктор педагогічних наук, професор І. Гавриш), «Інтерактивні технології» (кандидат педагогічних наук, доцент С. Лавренко), «Актуальні проблеми виховання у вищій школі» (кандидат педагогічних наук, доцент Н. Агаркова), «Дитяча книга у ХХІ сторіччі» (кандидат філологічних наук, доцент О. Козорог), проблемні групи «Пошуки в галузі літературної освіти молодших школярів» (кандидат педагогічних наук, доцент А. Ємець), «Творча лабораторія молодого вчителя» (кандидат педагогічних наук, доцент І. Цєпова), дискусійний клуб «Ритор» (доктор педагогічних наук, доцент Л. Ткаченко).

Щорічно на факультеті проводиться студентська наукова конференція «Актуальні проблеми навчання і виховання молодших школярів». Широке коло наукових проблем кожного року обговорюється на науково-практичній конференції магістрантів «Початкова освіта і підготовка майбутніх учителів початкових кла-

сів в умовах реформування української школи». Студенти молодших курсів також мають змогу випробувати свої наукові таланти. Так, для студентів 3-го курсу традиційною стала науково-практична конференція «Сучасний стан та тенденції розвитку початкової освіти в Україні». Здійснюється систематичне видання наукових статей студентів.

Факультет багатий традиціями виховної роботи, яку очолювали в різні роки заступники декана факультету: доцент С. Томілін, доцент В. Тихонович, викладач М. Анісіна, доцент Т. Довженко, доцент І. Єсьман, викладач І. Небитова. Більшість студентів факультету беруть участь у роботі гуртків художньої самодіяльності та творчих колективів, які очолюють працівники Молодіжного центру університету. Показником високого рівня творчості і талановитості студентів у різні часи були ансамбль бандуристок (кервник І. Чаплінська), хоровий колектив (кервник Т. Шуть), драматичний гурток (кервник О. Воронін), команда КВН факультету та інші колективи.

З 1996 р. активно працює Спілка студентів та молоді факультету, яка є одним із лідерів студентського самоврядування ХНПУ імені Г. С. Сковороди. У її складі функціонують: студентське наукове товариство, профспілковий комітет, студентська рада гуртожитку, комітет моніторингу якості освіти, комітет академічної доброчесності, комітет кураторів, інформаційний комітет (гурток «Молодий кореспондент», редакційна колегія студентської газети «У містечку»), комітет з розвитку волонтерського руху «Палаючі серця» (волонтерська робота у Військово-медичному клінічному центрі Північного регіону, Харківському спеціальному навчально-виховному комплексі № 7, Приймальному розподільнику для дітей ГУ Національної поліції в Харківській області), комітет декоративного оформлення (Дизайнерська студія), культурно-масовий комітет (участь у загальноуніверситетських та міських конкурсах та заходах «Дебют першокурсника», «Сту-

дентська весна», фольклорний фестиваль «Чарівне намисто», конкурс «Міс і Містер», фестиваль студентського гумору «Кубок Веселого Народу». У різні роки Спілку студентів та молоді очолювали: М. Борисова (2010 р.), О. Кальницька (2011, 2012 рр.), А. Захваткіна (2013 р.), М. Рауткіна (2014 р.), М. Частка (2015 р.), С. Кречик (2016 р.), А. Старагіна (2017, 2017 рр.).

Факультет пишається своїми випускниками. З 1987 р. по 2017 р. посаду проrektора з навчально-виховної роботи обіймала випускниця факультету Г. Троцько (1970 р.) — доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України. Її діяльність позначилася розвитком студентського самоврядування в університеті, створенням потужної системи виховної роботи зі студентами, яка розглядається крізь призму підготовки студентів до виховної діяльності в закладах освіти.

Випускники факультету, а нині викладачі факультету, мають заслужені звання: А. Денисенко — кандидат педагогічних наук, доцент, заслужений працівник освіти України, Т. Довженко — доктор педагогічних наук, професор, декан факультету — Відмінник освіти України, Л. Філатова — кандидат педагогічних наук, доцент — Відмінник освіти України.

Викладачами університету працюють випускники факультету: І. Трубавіна (1988 р.) — доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи, В. Ворожбіт-Горбатюк (1997 р.) — доктор педагогічних наук, професор кафедри історії педагогіки та порівняльної педагогіки, О. Коваленко (1989 р.), А. Ємець (1993 р.) — кандидати педагогічних наук, доценти кафедри теорії і методики викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті, Л. Філатова (1996 р.), С. Лавренко (1996 р.), Н. Рудічева (2001 р.), Н. Агаркова (2007 р.), Шищенко В. О. (2016 р.) — кандидати педагогічних наук, доценти кафедри початкової і професійної освіти,

Н. Смолянюк (2007 р.) — кандидат педагогічних наук, Н. Довгопола (1978 р.), І. Глінка (1979 р.) — старші викладачі кафедри теорії і методики викладання природничо-математичних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті.

Факультет початкового навчання — це потужна ланка у підготовці вчителів для нової української школи. Ми навчаємо і навчаємося самі: лише за останні роки ми стали учасниками великої кількості різноманітних освітніх проєктів, здобули два гранти, організовували семінари для вчителів, конференції для студентів, реалізуємо експериментальний проєкт «Школа професійного зростання» (День у школі), обладнали лабораторію-клас нової української школи, на факультеті плідно працюють «Лабораторія методичного забезпечення неперервної системної освіти «Школа-ВНЗ» (керівник — проф. О.В. Джежелей), «Науково-консультативний центр читання та дитячої книги» (керівник — доцент А.А. Ємець), «Науково-методична лабораторія інноваційних технологій початкової освіти» (керівник — доцент Л.П. Ткаченко).

У нас багато перспективних планів, задумів і мрій. Власне, і не може бути інакше, адже ми працюємо під знаком Григорія Сковороди.

Література

1. *Історія фізико-математичного факультету ХНПУ імені Г. С. Сковороди: документи, нариси, спогади* / редкол. : Л. І. Білоусова та ін. Харків, 2017. 316 с.
2. *Професори Харківського національного університету імені Г. С. Сковороди* ; гол. ред. М. Белєвцов. Харків : Видавничий дім «Відомі імена», 2006. 120 с.
3. *Харківський державний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди* ; за заг. ред. академіка АПН України І. Ф. Прокопенка. Харків : ОВС, 2001. 176 с.

29.10.2019